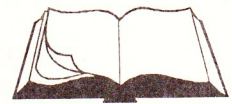

מרים הרים

י"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (גברות ה')

גליון 216

מדינו חודש אב, דינו תשעה באב

מנחם אב תשע"ג

התלכות נפרכו ע"י הדב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהמ"ד "דברי שיר" ב"ב

עם בגדי שבת ולא האחים והאחיות. וכן הבר מצוה ילבש חליפה לפני כן כדי שלא יברך "שהחיינו" באמצע השבוע (הגר"נ קרליץ שליט"א).
◀ בשבת בבוקר אפשר ללבוש בגדים מכובסים אחרים כדי שיהיו לו משומשים לאחר השבת, ואין זה נחשב כהכנה לצורך חול, מכיון שלא ניכר שעושה כן, ובכל זאת לא יאמר שלובשם עבור ימי חול (גדולי הפוסקים שליט"א).

לצורך שידוך

◀ אין ללבוש בגדי שבת בתשעת הימים, אבל לצורך שידוך מותר, אם יש צורך בכך (הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם הי"חזון איש" זצ"ל, שו"ת "שבט הלוי" ח"ט סי' קל"א ס"ק ד'). ואין צורך לחכות מלעשות פגישות למטרת שידוך בתשעת הימים בגלל זה (הגרש"ז אורבאך זצ"ל).

מזיע ומצטער הרבה

◀ אדם שהתלכלך בזיעה וכדי במקומות מסוימים בגופו יכול לרחוץ את המקומות המלוכלכים במים, וכמו שמצינו לענין אבילות, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סי' שפ"א ס"א). וכ"כ בגליון מהרש"א (שם) שבמקום צער מותר (שו"ת "אגרות משה" אה"ע ח"ד תשי"ד, שו"ת "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ז), איבר אחר איבר, ולא הכל בבת אחת.
(כששאלו את מרן הגרא"מ שך זצ"ל אם מותר להתקלח בתשעת הימים משום שמזיעין הרבה, אמר שמעניין שאף אחד לא בא לשאול אותו למצוא קולא להתקלח כשיושב "שבעה" על אביו ר"ל.)

בשר ויין

◀ האשכנזים נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח אב עד לאחר תשעה באב - אלא בשבת בלבד. וכן מותר לאכול בשר ויין בסעודת מצוה כגון סיום מסכת, (ולא ימהר או יאחר לימודו, כדי לעשות הסיום דוקא בימים אלו), או ברית ופדיון הבן (רמ"א סי' תקנ"א סעיף י'). וכן סעודת בר מצוה ביום הולדתו, וכדאי שיאמר שם גם דברי תורה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

◀ מותר לבשל בסירים בשריים אפילו אם הם בני יומן. (משנ"ב שם).
◀ ברך על מאכל בשרי בתשעת הימים - יטעם מעט כדי שלא תהא ברכה לבטלה ("שדי חמד", ובעל "שבט הלוי" שליט"א).

◀ כשמבדילים על הכוס במוצאי שבת נוהגים לתת לתינוק לשתות מן הכוס. (תינוק הוא מי שהגיע לגיל חינוך - גיל 6 - אך עדיין לא הגיע לגיל ההבנה להתאבל על ירושלים - גיל 9 או 10 בערך. שאז מתחיל ללמוד תוספות, והוא בן הבנה, הגר"נ קרליץ שליט"א).

◀ אם אין תינוק, ישתה המבדיל בעצמו (רמ"א שם סעיף י' ומשנ"ב), ויכול לשתות רביעית ויברך מעין ג'. וכן מי שיש לו רק בנות עדיף שישתה המבדיל בעצמו (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

◀ לפי מנהג הספרדים, יכול המבדיל לכתחילה לשתות מכוס ההבדלה בעצמו כיון שהוא כוס של מצוה (שו"ע ורמ"א שם).

סעודת מצוה בשבוע שחל בו

◀ לפי מנהג הרמ"א וכן נוהגים בני אשכנז בשבוע שחל בו רק עשרה איש אוכלים בשר בעת סעודת מצוה, אבל לפי מנהג בני ספרד, אפילו בשבוע שחל בו כולם אוכלים בשר. בסעודה שיש גם בני ספרד וגם בני אשכנז כיון שיש כבר יותר מעשרה אנשים מבני ספרד שאוכלים בשר, אין לבני אשכנז לאכול שם בשר רק זגים (ואפילו אם הם יאכלו ראשונים, אין לעשות כן).

ברית מילה

◀ שתיית כוס בברית מילה, כמו בסעודת ברית מילה כל אחד ואחד אוכל בשר ושותה יין, וכן הכוס של ברכת המזון של סעודת ברית יכול לשתות, ולא מוזכר שנותן לקטן, הי"נ בברית מילה עצמה נמי יכול אפילו גדול לשתות הכוס (הגר"נ קרליץ שליט"א).

סעודת מצוה

◀ כשעושים סעודת מצוה בשבוע שחל בו תשעה באב, מבואר ברמ"א (סי' תקנ"א י') שרק מנין מצומצם יכול לאכול בשר. כתב המשנ"ב (סי"ק ע"ז) היינו מלבד הקרובים הפסולים לעדות (וזה כשיטת הט"ז, ודלא כמג"א, וכמשי"כ בשעה"צ שם סי"ק פ"ד). ומסתבר שהיינו אחים,

לע"נ מו"ח,
הגה"צ רבי מאיר אפרים בן הרב מיכאל שלום וינקלר זצ"ל,
נלב"ע י"ב באדר תשע"ג

תשעת הימים

קניית בגדים ותפירת בגדים

◀ מר"ח אב אין לקנות בגדים חדשים אפילו אם הכוונה ללבשם רק לאחר תשעה באב (רמ"א סי' תקנ"א סי' ז', ומשנ"ב שם), וכן אין לרכוש מזגן או להתקין אותו, או לקנות מכונת או רהיטים, שהם בכלל משא ומתן של שמחה (בעל "שבט הלוי" שליט"א). ואם זה לצורך פרנסה - מותר (שו"ת "אגרות משה" אה"ח ח"ג תשי"פ).

◀ אין לתפור בגדים חדשים החל מראש חודש (עי' שו"ע סי' תקנ"א ז'), אבל לגזור בדים לצורך תפירה מותר, וכן תפירת כפתור או קרע בבגד מותר (בעל "שבט הלוי" שליט"א), אבל להאריך או לקצר שרוול יש להחמיר (ספר "טעמא דקרא" בשם הי"חזון איש").

קניית נעלי גומי

◀ מי שאין לו נעלי גומי לטי' באב מותר לקנותם בתשעת הימים וללבשם בתשעה באב ("כף החיים" סי' תקנ"א ב"ק צ"ו, ובעל "שבט הלוי" שליט"א).

קניית דירה

◀ מותר לקנות דירה בימים אלו אם יש חשש שיפסידו אח"כ, וכמו כן מותר לקנות ביריד (כמבואר בשו"ע סי' תקנ"א, הגר"ש אלישיב זצ"ל).

מתנות ופרחים

◀ אין לתת בימים אלו מתנות וכן אין לשלוח פרחים שזה כמו משא ומתן של שמחה, אבל בנתנית מתנה לבר מצוה יש להקל (הגר"ש אלישיב זצ"ל), והא דמבואר במג"א (סי' תקנ"ד כ"א) שדוקא בתי"ב אסור, היינו אפילו דברים קטנים מדין שאילת שלום.

◀ הנוסע לשבת חזון למשפחה רוצה לתת מתנה משום הכרת הטוב, יתן המתנה לאחר תשעה באב (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

כיבוס

◀ לפי מנהג האשכנזים אסור לכבס בגדים מר"ח אב ואילך, אפילו בכוונה ללבשם רק לאחר תשעה באב, ואפילו לכבוד שבת.

◀ גם לפי האשכנזים אין צורך להמיר שלא לכבס בגדי קטנים (עד בר מצוה), אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל לפני כן מותר לכבס עד גיל בר מצוה, אבל בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר (גילאי 6-7 שנים), ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו, (עיין שו"ע שם סעיף י"ד, משנ"ב סי"ק פ"ב בשם ספר "חיי אדם", והוראת הגר"נ קרליץ שליט"א).

◀ כאשר מכבסים בגדי קטנים המותרים בכיבוס - אין לצרף אליהם בגדים שאין היתר לכבסם.

◀ מותר לנקות כתם מבגד בתשעת הימים משום שאין בזה שמחה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

סירוק

◀ מותר להסתרק אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (משנ"ב סי"ק כ"ז).
◀ פאה נוכרית שהיא בכלל בגד - מותר לכבסה במים וחומר ניקוי ולסרק ע"י מומחית עד ר"ח אב.

לבישת בגדים מכובסים

◀ אין ללבוש בגדים מכובסים בימים אלו (שו"ע שם סי"ג ורמ"א סי"ד) אך בגדים הסמוכים לגוף מותר (הגר"ש אלישיב זצ"ל). והרבה נוהגין להכין גם בגדים אלו לפני תשעת הימים (בעל "שבט הלוי" והגר"נ קרליץ שליט"א).

◀ יש להכין חולצות לפני תשעת הימים, ואפשר ללבוש אפילו כמה ביחד בערך לחצי שעה, או לדרוך עליהם אפילו בתוך תשעת הימים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

◀ מי שעושה בר מצוה בתשעת הימים, רק בחור הבר מצוה יכול ללכת

בית הוראה ע"י ביהמ"ד "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק פתוח כל ימות השבוע (א' - ו') :
בבוקר בין השעות 09:00 - 09:30, אחה"צ (א' - ה') בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741.

03-6194741

תפנית תפנית

גייסים, וכן בן דוד שהוא שני בשני, נמי בכלל זה (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ברית בתשעת הימים

בעל ברית יכול ללבוש בגדי שבת, אבל להסתפר יש פלוגתא בזה, ומסתתרת המשנה (ס' תקני"א ס"ק ה') לא מכריע, משמע שלא רצה להקל, ורק בשעה"צ הזכיר לקולא (הגר"נ קרליץ שליט"א).

שבת חזון

יש מקומות בספר ששבת חזון אוכלים רק בשר שנשחט לפני תשעת הימים, ומקורם מראשונים שכתבו "מצניעים הסכין של שחיטה מר"ח ואילך" (רמ"א ס' תקני"א ט' בשם רבינו ירוחם), לכן שחטו רק לפני ר"ח, ושמרו הבשר בהרבה מלח (דלא היה אז מקפ"א), והטעם שנהגו כן משם זכר לחורבן הבית שבטלו הקרבנות, ובשר מלוח פסול למוזבח, לכן אכלו רק בשר זה.

ועצם הטעם שאסרו לשחוט מר"ח ואילך כתב בספר "אבודרהם" משום חשש שמא יבוא לאכול מזה, וכבר כתב ה"ערוך השולחן" (סעיף כ"ה) שדברים תמוהים הם דהא א"א לאכול עד שיבשל הבשר ואתי למיידכר, ואי משום אכילת מזיד לא חשידי ישראל על זה, עיי' שם.

בשר דמלוח מלכה

שאלה: למה לא נוהגים לאכול בשר לסעודת מלוח מלכה, הלא זוהי גם סעודת מצוה, כמו סיום, סעודת בר מצוה, ברית, פדיון הבן וכדומה?

תשובה: כנראה הקילו רק בסעודת מצוה שנפגש במקרה בימים אלו, אבל סעודת מלוח מלכה שהיא סעודה קבועה לא הקילו. וכעין שכתב הרמ"א בכוס של הבדלה לכתחילה ליתן לתינוק הגם שזהו כוס של מצוה, ובשאר מקומות לא מוזכר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

סעודת סיום

שאלה: האם מי שעושה סיום בתשעת הימים עדיף שלא יעשה סעודה בבשר ויין?

תשובה: אם תמיד עושה סיום בבשר ויין אפשר לכתחילה לעשות כן, ואני עושה סיום כל ערב ת"ב על מסי יבמות שכך יוצא לפי הסדר ואני שותה יין (הגר"ח קניבסקי שליט"א), והוא דהמשכ"א כתב (ס' קצ"ו ס"ק טו) שיש מחמירין לא לאכול בשר אפילו בסעודת מצוה זה רק שיש מחמירין ולא מין הדין (הני"ל).

ברית מילה לענין רחיצה

שאלה: העושה ברית בשבוע שחל בו תשעה באב האם מותר להתרחץ?

תשובה: איתא בשו"ע (ס' תקני"ט) בתשעה באב שנדחה מותר לבעל ברית להתרחץ, ק"ו בשבוע שחל בו שקיל יותר (הגר"נ קרליץ שליט"א, והגר"ח קניבסקי שליט"א).

מאכל שיש בו טעם בשר

אם נפל בשר לתוך אוכל פרווה אם יש שישים כנגדו מותר לאכול, ונאמן ישראל קפילא לומר שאין בו טעם בשר (משנ"ב ס' תקני"א ס"ק ט"ג, ושעה"צ שם בשם פמ"ג). וקצ"ב למה דוקא ישראל קפילא שהרי הפמ"ג (ביו"ד ס' צ"ח) כתב שדוקא בעכו"ם צריך קפילא, אבל בישראל נאמן אפילו סתם אדם שלא הוה קפילא, ויל"ע.

מדיני תשעה באב

ישיבה על הקרקע

בליל תשעה באב וביום-עד חצות היום יושבים סמוך לרצפה. (שו"ע ס' תקני"ג ג'). מותר לשבת על כר קטן או על שרפרף נמוך (משנ"ב שם, כעין שמצינו לגבי אבלים).

הנוסע ברכב יכול לשבת כרגיל מכיון שאין דעתו לנוחיות או לתענוג ובכח"ג לא תקנו צריך לשבת על הרצפה (ספר "תורת היולדת", פ' מ"ח הערה י"ז).

עישון וריח

אסור לעשן, אך מי שמורגל בעישון ביותר ודחוק לו, יכול להקל מחצות היום בצנעה. (משנ"ב ס' תקני"ה).

לכתחילה אין להריח בשמים (עי' שעה"צ ס' תקני"ו ס"ק א').

שאלת שלום

שאלת שלום וכיוצ"ב (בוקר טוב) אסורה כל היום. (שו"ע ס' תקני"ד כ"ו ומשנ"ב) אבל מותר לאחל "מזל טוב", שזה אינו בגדר שאלת שלום. (שו"ת "להורות נתן", ח"ב ס' ל"ח, הגר"ש דבליצקי שליט"א, בשם שו"ת "שלמת חיים").

שליח ציבור

אבל מותר להיות שו"ץ בתשעה באב, ולא נחשב "מועד" לענין זה (הגר"נ קרליץ שליט"א, וכעין המבואר במשנ"ב ס' תקני"ט ס"ק י"ז לענין הספד).

לבישת טלית ותפילין

אין מתעטפים בטלית ואין מניחים תפילין בתשעה באב בבוקר לפני חצות היום. (שו"ע ס' תקני"ה). אולם מנהג בני תימן ללבוש טלית ותפילין גם בבוקר, ועיי' לקמן.

שינת צהרים

לכתחילה יש להיזהר כשהולך לישון, ועדיין לא התפלל מנחה, ולא הניח תפילין, שיעמיד שומר להעירו, היות שמאוד עייפים וחלשים מן התענית, ועלול להימשך. ואם אפשר לסמוך על שיעון מעורר, תלוי כל אחד ואחד לפי מזגו.

אמירת נחם

האשכנזים אומרים "נחם" בברכת "בונה ירושלים" רק במנחה, והספרדים אומרים בכל שלש התפילות, כמו "עננו". ואם שכת, אומר בברכת "רצה" לפני "ותחזינה" (שו"ע רמ"א משנ"ב ס' תקני"ז). אפילו מי שלא צם אומר "נחם".

שאלה: במנחה בתשעה באב טעה ואמר מיד: "נחם ה' אלוקינו..." בלי לומר "ולירושלים עירך..." לפני כן, האם יצא ידי"ח?

תשובה: כיון שברכת "נחם" היא מעין הנוסח של ברכת ירושלים, יצא בו, ואע"פ שלא מוזכר ענין מלכות בית דוד בברכת "נחם", אין זה עיקר מקומה כאן, דהרי עיקר ברכתה של מלכות בית דוד היא בברכת "את צמח דוד עבדך", ועיי' ברמב"ם (סוף ספר אהבה) שמביא נוסח השמונה עשרה ולא מוזכר כלל מלכות בית דוד בברכת "בונה ירושלים", ולכן בדיעבד יצא בברכת "נחם".

מלאכה

נוהגים שלא לעשות שום מלאכה שיש בה שיהוי לפני חצות היום, כגון: רחיצת כלים, סידור הבית וכדומה. (רמ"א ס' תקני"ד סעיף כ"ב) אך אם אי הניקוי יגרום לריח רע או לריבוי חרקים, אפשר לשפוך מים כדי לסלק את הכלוך.

אין להכין צרכי סעודה אלא רק לאחר חצות היום (שו"ע ס' תקני"ט סעיף י').

דינים הנוגעים לחולה

חולה שאוכל לחם בת"ב יש לו ליטול את כל כף היד. חולה שאכל ומרגיש טוב ימשיך לצום (עי' שו"ת חת"ס או"ח ס' קנ"ז, אגר"מ או"ח ח"ב ס' קי"ב, ובעל "שבט הלוי" שליט"א).

בברכת המזון בתשעה באב אין להוסיף "נחם", אלא מברך כרגיל. חולה שאוכל בתשעה באב, יכול לעלות לתורה (שו"ת חת"ס או"ח ס' קנ"ז) (וזוה שונה משאר התעניות).

(אבל עי' שו"ת רע"א, מה"ק תי' כ"ד, שדן לענין מנחה ביום כיפור, אם חולה שאכל יכול לקבל עליה מצד יום טוב, אבל מצד תענית פשיטא ליה שא"א לקבל עליה ע"כ. וא"כ ק"ו לתשעה באב שלא יכול לקבל).

חולה שאוכל לפני חצות היום לא יתעטף בטלית ולא יניח תפילין לפני שאוכל. (שו"ת מהר"ם שיק סימן רפ"ט וכן הורה הגר"ש ז"א יוער באב זצ"ל).

חולה ששותה מים רק כדי לבלוע תרופה, לא יברך על המים (בעל "שבט הלוי" שליט"א עפ"י שו"ע או"ח ס' ר"ד ז').

מגילת איכה למי שלא צם

מי שלא צם לא יכול להיות בעל קורא בת"ב אבל קריאת מגילת איכה אפשר ע"י מי שלא צם (הגר"נ קרליץ שליט"א).

קידוש לבנה

כתב הרמ"א (ס' תקני"א ח') שנוהגים לא לקדש הלבנה עד לאחר תשעה באב, ועוד כתב הרמ"א (ס' תכ"ו ב') שבמוצאי יוה"כ מקדשין אותה מפני דאו שורין בשמחה אבל לא במוצאי תשעה באב או שאר תעניות. וכתב המשנ"ב משום שאין שרויים בשמחה, ויברך בימים וכתב ה"באר היטב" (שם) שהאר"י ז"ל כתב לקדשה במוצאי תשעה באב, וכ"כ הכנה"ג שכן נוהגין בירושלים וכתב ה"שבט עקב" שכן הוא מנהגם, אבל טועמים מידי קודם, עיי' שם. וכתב ה"באר היטב" (ס' תקני"א כ"ח) הטעם כי נולד בן דוד במוצאי תשעה באב, ומבשרים ללבנה שעתידיים להתחדש, עיי' שם, וכ"כ המשנ"ב (ס"ק י"א). וכן המנהג בבני ברק שנוהגים לקדש במוצאי תשעה באב.

בירושלים מנהג רבים לקדש במוצאי חוון, וכן הוא מנהג הגר"א.

נעילת נעלים לקידוש לבנה

אלו שאומרים קידוש לבנה במוצאי ת"ב, צריכים קודם לנעול נעלים (ישערי תשובה" ס' תקני"ט ס"ק ד', ומשנ"ב ס' תכ"ו ס"ק י"א).

עשירי באב

האשכנזים נוהגים שלא לאכול בשר ויין, לא להתרחץ, לא להסתפר ולא לכבס עד חצות היום של עשירי באב. הספרדים נוהגים שלא לאכול בשר ויין "כל היום" העשירי, ושאר דיני אבלות מותר. (שו"ע רמ"א ס' תקני"ח). וכולם נוהגים שלא לברך "שהחיינו" ביום הזה. (שע"ת שם). ולפי מנהג אשכנז, איסור זה מסתיים בחצות היום.

כל מה שמותר לכבס בתשעת הימים מותר לכבס בעשירי באב, כגון בגדי ילדים, כיון שהוא קיל יותר, שהרי לשו"ע לא החמירו בו כלל. ואפילו לפי הרמ"א מבואר שמותר להזמין את כל החברים לסעודת מצוה ודלא כשבוע שחל בו שמותר רק עשרה איש (הגר"נ קרליץ שליט"א).